

התעצמות המחאה בארה"ב נגד ישראל עלולה להוביל מהלכים נגדנו

04.04.2024 | זכי שלום written by

מזה שנים ההנהגה בישראל מודעת לעובדה שלמערכה המתנהלת בין ישראל ובין ארגוני הטרור, החמאס והחיזבאללה, יש שלושה מדדים בסיסיים: הצבאי, המדיני וההסברתי. במערכה הנוכחית יש לישראל, ככל שניתן להתרשם, הישגים ניכרים במישור המדיני והצבאי, פחות מזה ¹ במאבק על התודעה הבינלאומית, הזוכה בארץ, מזה שנים, לכינוי עמום וחסר פשר: "הסברה".

תמונת מצב

ניתן היה לצפות שהירידה בהיקף ובאינטנסיביות של הפעילות הצבאית של ישראל ברצועה תוביל להחלשת גלי המחאה נגדה בזירה הבינלאומית בכלל, ובארצות הברית בפרט. בפועל, תמונת המצב שונה לחלוטין. קולות המחאה, לפחות בארצות הברית, לא נחלשו כלל, ואולי אף גברו ככל שישראל מהדקת את טבעת החנק סביב החמאס. יש לכך ביטויים מספר:

התפטרויות הפגנתיות של פקידי ממשל ² פקידה במחלקת המדינה במחלקה לדמוקרטיה וזכויות אדם בשם אנאל שליין (Annelle Sheline) התפטרה מתפקידה במחאה על כך שממשל הנשיא ביידן "מאפשר באורח ישיר (directly enabling) מה שנראה כ'רצח עם' (plausible genocide)". במאמר שפרסמה ברשת CNN הבהירה שהיא "אינה יכול לשרת בממשל המאפשר זוועות (atrocities) כאלה".

כל האמינות שהייתה עד כה לארצות הברית, היא טוענת, כמי שמגינה על זכויות אדם, נעלמה כלא הייתה (vanished) מאז שהחלה המלחמה. היא הבהירה שהחליטה לצאת בפומבי שכן חבריה במחלקת המדינה ביקשו ממנה ש"תדבר בשמם". שליין לגלגה על קביעת מחלקת המדינה שלפיה במלחמתה ברצועה ישראל פועלת במסגרת החוק הבינלאומי (in compliance with international law).

שליין ציינה שהיא אינה מוצאת לעצמה מנוח ממה שמתרחש ברצועה, ומרגישה עצמה מחויבת לתרום לפעולות המחאה האמיצות כנגד התמיכה האמריקנית בישראל בפעילותה בעזה. היא ציינה בייחוד את איש חיל האוויר ארון בושנל (Aaron Bushnell) שהצית את עצמו מול שגרירות ישראל בווישינגטון ב-25 בפברואר 2024. בציוץ אחרון שלו הוא ביקש ש"אפרו יפוזר בפלסטין החופשית, כאשר הפלסטינים יזכו לקבל את השליטה באדמתם". שליין הביעה תקווה כי התפטרותה תתרום לשינוי במדיניות הממשל כלפי פעילותה של ישראל ברצועה "למען שני מיליון הפלסטינים שחייהם נמצאים בסיכון ולמען "מעמדה המוסרי (moral standing) של ארצות הברית בעולם".

בתגובה על התפטרותה של שלין הסתפק דובר מחלקת המדינה, מת'יו מילר (Matthew Miller), בקביעה שיש במחלקת המדינה "מגוון רחב של דעות" (broad diversity of views) בשאלת המדיניות של הממשל כלפי המלחמה ברצועה. כמו כן ציין כי מזכיר המדינה העביר הנחיה שלפיה יש לאפשר לעובדי מחלקת המדינה להציג את עמדותיהם בפומבי.

התפטרותה של שלין אינה ראשונה. קדמה לה התפטרותו של ג'וש פאול (Josh Paul), מנהל המחלקה הפוליטית-צבאית במחלקת המדינה, ב-19 באוקטובר 2023. גם התפטרות זו נעשתה בפומבי. פאול, שעסק בין השאר במתן אישורים של הממשל לייצוא נשק מארצות הברית במשך למעלה מעשר שנים, הבהיר שלא יכול היה להשלים עם ההיקף הגדול והמהיר (expanded and expedited) של העברות "נשק קטלני" (lethal arms) לישראל.

לנו לא ידוע אם התפטרות אלה אכן באו על רקע המלחמה בעזה או מסיבות אחרות. מה שחשוב הוא העובדה שהתקשורת בחרה להדהד אירועים אלה בצורה אינטנסיבית. בכל מקרה, התפטרות אלה מייצגות רק היבט אחד של המחאה הציבורית נגד ישראל, ההולכת ומתעצמת במגוון רחב של פעולות. במקביל בולטות פעולות מחאה, הטרדה והפרעה בהופעות פומביות של אנשי ממשל בכירים, כולל של הנשיא ושל סנאטורים וראשי ערים הידועים כתומכי ישראל.

לפני ימים ספורים הפריעו תומכי הפלסטינים להופעת הנשיא במסגרת מסע הבחירות שלו בצפון קרולינה. ההפרעה הובילה את הנשיא לתת ביטוי חד-משמעי למגמה המלווה את התייחסות הממשל כלפי תומכי המחאה מאז תחילת המלחמה: יחס אמפתי, מכיל וסלחני. הנשיא מצא לנכון לבקש מהמאבטחים "להיות סבלנים" כלפיהם (be patient with them), להביע הבנה למעשיהם (they have a point) ולהבהיר כי אכן הממשל צריך לגלות הרבה יותר דאגה כלפי עזה (to get a lot more care). הנשיא לא מצא לנכון לתת ביטוי לעובדה שמדובר בדרך פעולה בעלת אופי אלים, שאינה מאפשרת דו-שיח הולם ומכבד בין אנשים בעלי דעות מנוגדות, כפי שמקובל במשטר דמוקרטי.

פעולות הפרעה והפגנות נרחבות התקיימו גם במהלך אירוע התרמה למערכת הבחירות של הנשיא ביידן שהתקיים בניו יורק ב-29 במרץ 2024. באירוע השתתפו גם הנשיאים לשעבר קלינטון ואובמה. במהלך ההפגנות הושמעו קריאות קולניות להפסיק את "רצח העם" ברצועת עזה ולמנוע אספקת נשק לישראל. קרוב לוודאי שצעקות אלה נעמו לפחות לאוזניו של הנשיא אובמה, שהגדיר את המתרחש ברצועת עזה כבלתי נסבל (unbearable). יחד עם זאת, חשוב לציין שגם הוא הפגין בנאומו באירוע עמדה מאוזנת יותר. הוא הדגיש שמדיניותו של הנשיא ביידן בהקשר של המלחמה ברצועה הינה בהירה ובעלת אופי מוסרי (moral conviction and clarity). כל זאת, תוך הבנה שתמונת המצב אינה חד-ממדית, אלא מורכבת (the world is complicated).

בינתיים יכול החמאס לרשום לעצמו הישג מרשים נוכח העובדה שנתונים שהוא מפיץ באשר

להיקף הנפגעים כתוצאה מפעילות צה"ל ברצועה הולכים ומתקבעים כ"נתוני אמת": א. כ-33 אלף הרוגים, כאשר 70 אחוז מתוכם נשים וילדים. ב. כ-75 אלף פצועים. ג. למעלה מ-90 אחוז מתושבי הרצועה, המונה כ-2.3 מליון איש, נעקרו מבתיהם. עד כמה הצליח החמאס לחלחל נתונים אלה ניתן לראות בעובדה שאפילו בנאום לאומה שנשא הנשיא ביידן ב-7 במרץ, שבו כל מילה ונתון נבדקים היטב, הוא חזר ודיבר על "30 אלף פלסטינים הרוגים, רובם אינם אנשי חמאס. זו תמונת מצב 'קורעת לב' (heartbreaking)" הדגיש הנשיא.

אישים אחרים בממשל נתנו ביטויים עקיפים המאשרים נתונים אלה. מזכיר המדינה, בלינקן, דיבר על המספר "הגבוה מדי" (far too many) של פלסטינים הרוגים. סגנית הנשיא, קמילה האריס, דיברה על כך ש"יותר מדי פלסטינים חפים מפשע" (too many innocent palestinians) נהרגו ברצועה. מחקרים של אנשי אקדמיה שבדקו את הנתונים והבהירו שמדובר ב"נתונים לחלוטין לא אמינים" (completely unreliable) אינם זוכים לצערנו לתהודה ראויה.

לאירועים אלה יש ללא ספק השפעה על התבטאויות של מעצבי דעת קהל בתקשורת הכתובה והאלקטרונית. אישים בכירים בתקשורת האמריקנית אימצו בחום נתונים אלה, וראו בהם סיבה טובה להשמעת ביקורות חריפות נגד ישראל. אנשי תקשורת לא מעטים כתבו לאחרונה במפורש על הצורך של ארצות הברית למנוע מישראל נשק כל עוד היא מנהלת את המלחמה ברצועה בפרמטרים הנוכחיים, או לפחות לצמצם או לעכב את העברת הנשק. עיתונאים אחרים אינם מהססים לכתוב במפורש שישראל מהווה נטל אסטרטגי על ארצות הברית. דעות דומות מקבלות ביטוי גם בתקשורת הישראלית מפי אנשי ציבור מוכרים.

תופעה זו אינה חדשה בהקשר של היחסים בין ישראל וארצות הברית. זכור לכול חיבורם המקיף והיסודי של סטפן וולט (Stephen Walt) מאוניברסיטת הארוורד וג'ון מירשהיימר (John J. Mearsheimer) מאוניברסיטת שיקגו: הלובי הישראלי ומדיניות החוץ של ארצות הברית. במחקר זה ערערו שני הכותבים על הדעה המקובלת כי אינטרסים וערכים משותפים הם אלה שעיצבו את "היחסים המיוחדים" בין ישראל וארצות הברית.

לדבריהם יחסים אלה, שיצרו מחויבות אמריקני חריגה כלפי מדינת ישראל, נובעים בעיקר מפעילותו האינטנסיבית והאפקטיבית של הלובי הישראלי בארצות הברית. ואולם מחקר זה נתפס בזמנו כהתבטאות חריגה למדי, ועורר תגובות נגד רבות למדי, בשעה שכיום התבטאויות בסגנון כזה, ואף בוטה יותר, נפוצות הרבה יותר ואינן זוכות למענה הולם.

גילויי ההבנה והסלחנות שהממשל בארצות הברית מפגין כלפי פעולות המחאה עלולים להוביל לכך שמדינאים אחרים, שעד כה ניסו להיאבק בדרכי המחאה של תומכי החמאס, ינטשו עמדות אלה וישתלבו במגמה הפייסנית כלפי גורמי המחאה. בולט בהקשר זה ראש ממשלת בריטניה, רישי סונאק (Rishi Sunak), שיצא בגלוי נגד "גורמים קיצוניים המבקשים לערער את אורח החיים הדמוקרטי בבריטניה". לנו לא ברור אם ימשיך לדבוק בעמדות אלה נוכח השחיקה

בעמדת הממשל כלפי פעילות המחאה של תומכי החמאס.

במקביל, תמונת מצב זו מעודדת, להערכתנו, גם גופים אחרים להפגין מול ישראל עמדה חד-צדדית עוינת. כך למשל קיבל בית הדין הבינלאומי בהאג ב-28 במרץ 2024, פה אחד, החלטה "המצווה (order)!!! על ישראל לנקוט צעדים לשפר את המצב ההומאני של הפלסטינים ברצועה". ישראל, כך נקבע בהחלטה, חייבת לעשות זאת ללא דיחוי (without delay) ובתיאום מלא עם מוסדות האו"ם.

הגם שנושא "ההסברה" של מדינת ישראל חוזר ועולה על סדר היום הציבורי במדינת ישראל באורח תכוף למדי, וישראל משקיעה בו לא מעט משאבים, הולך ומתקבע הרושם שבשלב זה לפחות, במאבק מול החמאס והעולם הערבי על התודעה הבינלאומית, לחמאס יש הישגים גדולים מאלה של ישראל.

סיכום והמלצות

חשוב לציין שעד כה לא הביאו ביטויי התמיכה בחמאס בארצות הברית לשינוי בהתפלגות העמדות כלפי ישראל בקרב הציבור האמריקני הרחב. סקרי דעת הקהל בארצות הברית מצביעים על תמיכה רבה בישראל. אבל זו "תמיכה רדומה" של ציבור אוהד שאינו נותן לה בדרך כלל ביטוי מעשי פומבי. יתר על כן, לנו לא ברורה מידת איתנותה של עמדה זו, והאם היא תעמוד גם במקרים של אירועים קשים שיפגעו בדימויה של מדינת ישראל.

עד כה לא הצליחה המחאה של תומכי החמאס בארצות הברית להוביל לשינוי משמעותי במדיניות הממשל כלפי ישראל. בפועל הממשל ממשיך להעניק לישראל חופש פעולה רחב למדי בפעילותה הצבאית ברצועת עזה. הוא קושר זאת בשני תנאים: מאמץ אינטנסיבי של ישראל להימנע מפגיעה מאסיבית באזרחים שאינם מעורבים במלחמה, והגברת הסיוע ההומניטרי לתושבי הרצועה. יתר על כן, בניגוד לתביעות הרעשניות של תומכי המחאה הקוראים לממשל להפסיק, או לפחות לצמצם, את העברות הנשק לישראל, התפרסמו בימים אלה ידיעות על עסקת נשק בשווי של מיליארדי דולרים לישראל.

מעבר לכך, חשוב לציין שבאירוע ההתרמה בניו יורק ב-29 במרץ השמיע הנשיא הצהרות המפגינות הבנה לעמדות ישראל. הצהרות אלה לא זכו לתהודה ראויה בישראל. הנשיא חזר על הצהרה שממנה משתמע במפורש שסיום המלחמה יהיה כרוך בנורמליזציה עם מדינות ערביות נוספות, ובראשן סעודיה. הוא חזר ונתן ביטוי לתמיכה ברעיון שתי המדינות לשני העמים. יחד עם זאת, הוא הדגיש, בדומה לעמדת ישראל, שפתרון כזה לא יוכל להתממש במהרה, אלא באורח הדרגתי (It doesn't have to occur today. It has to be a progression).

מעבר לכך, הנשיא חזר והדגיש את הצורך להימנע מפגיעות מיותרות באוכלוסייה ולאפשר כניסת סיוע הומניטרי גדול יותר. יחד עם זאת, הדגיש הנשיא, ככל הזכור לנו לראשונה מאז תחילת

המלחמה, בניסוח כה נחרץ, שיש לגלות הבנה כלפי ישראל "הנמצאת במאבק על קיומה" (Israel's very existence is at stake). יתר על כן, הנשיא התייחס לטבח הנורא שנעשה בישראל: "יש לגלות הבנה", הוא אמר, "לזעם האדיר בישראל (profound anger) לנוכח הטבח ולנוכח העובדה שהחמאס עדיין נמצא ברצועה.

הגם שהתמיכה הבסיסית של ממשל ביידן בישראל נראית כיום יציבה למדי, אל לה לישראל לנוח על זרי הדפנה, ולו אף לרגע. החלטת הממשל להימנע בהצבעה על החלטת מועצת הביטחון ולאפשר קבלת החלטה שאינה נוחה לישראל צריכה לשמש נורת אזהרה לישראל. ישראל חייבת להיערך למערכה אינטנסיבית על דעת הקהל בארצות הברית כדי לסכל מהלכים עתידיים של הממשל נגדה.

ישראל צריכה לקחת בחשבון את העובדה שמדינות המערב ² ארצות הברית, בריטניה, צרפת, גרמניה ואיטליה ³ אינן חוות בשנים האחרונות אירועי טרור קשים, כפי שהיה בעבר הרחוק יותר. לפיכך, יש לקחת בחשבון שהטיעון של ישראל כי מלחמתה נגד החמאס היא גם מלחמת המערב נגד הטרור האסלאמי המתדפק על דלתו, נופל אולי על אוזניים ערלות.

בנסיבות אלה טוב עשתה, להערכתנו, מדינת ישראל כשהעלתה על סדר היום את הפגיעות המיניות הקשות שנלוו למתקפת החמאס ב-7 באוקטובר 2023, ובייחוד את סיפורה של עמית סוסנה. סיפורים אלה ואחרים המצויים, לצערנו, בשפע בהווה הישראלית בעקבות מתקפת החמאס, עשויים להוביל מדינות מערביות לגלות הבנה רבה יותר לעמדתה הנחושה של מדינת ישראל למנוע הישנות אירועים כאלה.